

O'ZBEK TILI FANINI O'QITISHDA INTERFOAL METODLARNING AHAMIYATI

Baymurzaeva Jazira Joldasbay qizi

Qoraqalpog'iston Respublikasi Chimboy tumani

31 – sonli umumta'lim maktabning o'zbek tili (davlat tili) o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada interfaol ta'limning mohiyati, uni amalga oshirish tamoyillari, shakl va usullari, pedagogik natijalarni ta'minlovchi shart-sharoitlar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: metod, aqliy hujum, pedagogik, interfaol, maqsad, fikr mulohaza.

Asosiy qism: Interaktiv ("Inter" - o'zaro, "act" - harakat qilish) o'zaro ta'sir qilish, suhbat rejimida bo'lish, kimdir bilan muloqot qilish degan ma'noni anglatadi. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, faol usullardan farqli o'laroq, interfaol usullar o'quvchilarning nafaqat o'qituvchi bilan, balki bir-biri bilan ham kengroq o'zaro munosabatiga va o'quv jarayonida o'quvchilar faoliyatining ustunligiga qaratilgan. Interfaol darslarda o'qituvchining o'rnini dars maqsadiga erishish uchun o'quvchilar faoliyatining yo'nalishiga qisqartiriladi. O'qituvchi dars rejasini ham ishlab chiqadi (odatda, bu interfaol mashqlar va topshiriqlar bo'lib, ular davomida o'quvchi materialni o'rganadi). Boshqacha qilib aytganda, interfaol ta'lim davomida o'quvchi va o'qituvchi o'rtasida, o'quvchilarning o'zlari o'rtasida o'zaro hamkorlik amalga oshiriladi.

Interfaol ta'lim shakllarining vazifalari quyidagilardan iborat:

- o'quvchilarning qiziqishini uyg'otish;
- o'quv materialini samarali o'zlashtirish;
- o'quvchilarning qo'yilgan o'quv vazifasini hal qilish yo'llari va variantlarini mustaqil ravishda izlash (taklif etilgan variantlardan birini tanlash yoki o'z variantini topish va yechimni asoslash);

- o'quvchilar o'rtasida ta'sir o'rnatish, jamoada ishlashga o'rganish, har qanday nuqtai nazarga bag'rikenglik, har kimning so'z erkinligi huquqini hurmat qilish, uning qadr-qimmatini hurmat qilish;

- o'quvchilarning fikr va munosabatlarini shakllantirish;
- hayotiy va kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish;
- o'quvchining ongli kompetentsiya darajasiga erishish.

Interfaol shakllardan foydalanganda o'qituvchining roli keskin o'zgaradi, markaziy bo'lishni to'xtatadi, u faqat jarayonni tartibga soladi va uning umumiy tashkil etilishi bilan shug'ullanadi, zarur vazifalarni oldindan tayyorlaydi va guruhlarda muhokama qilish uchun savollar yoki mavzularni tuzadi, maslahatlar beradi, nazorat qiladi. Ishtirokchilar ijtimoiy tajribaga - o'zlarining va boshqa odamlarning tajribasiga murojaat qilishadi, shu bilan birga ular bir-birlari bilan muloqot qilishlari, vazifalarni birgalikda hal qilishlari, nizolarni yengishlari, umumiy tillarni topishlari, murosaga kelishlari kerak.

O'quv va tarbiyaviy vazifalarni hal qilish uchun o'qituvchi quyidagi interfaol shakllardan foydalanishi mumkin:

- Davra suhbatlari (munozara, bahs)
- Aqliy hujum (aqliy hujum, aqliy hujum)
- Biznes va rol o'yinlari
- Keys-stadi (keys-stadi, vaziyatni tahlil qilish)
- Master-klass.

Ushbu ko'rsatmalarda ta'limning yetakchi interaktiv shakllari ko'rib chiqish uchun taklif etiladi. O'quvchilarga ta'lim berish jarayonida interfaol ta'limning boshqa turlari ham (Pozitsiyani egallash, Qaror daraxti, Pops formulasi, treninglar, Sokratik dialog, guruh muhokamasi, interfaol ekskursiya, videokonferensiya, fokus-guruh va boshqalar) qo'llanilishi mumkin. Bundan tashqari, o'qituvchi nafaqat hozirda mavjud interaktiv shakllardan foydalanishi, balki dars maqsadiga qarab

yangilarini ham ishlab chiqishi mumkin, ya'ni, ta'lim jarayonini takomillashtirish, modernizatsiyalash jarayonida faol ishtirok etish.

Shuni ta'kidlash kerakki, o'qitishning interfaol shakllariga asoslangan darsni tayyorlash jarayonida o'qituvchi nafaqat ma'lum bir mavzuni o'rganish uchun eng samarali va to'g'ri o'qitish shaklini tanlash masalasini qo'yadi, balki birlashtirish imkoniyatini ham ochadi. Muammoni hal qilish uchun bir nechta o'qitish usullari, bu, albatta, o'quvchilarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Muammoni hal qilish uchun o'rganishning turli interaktiv shakllaridan foydalanish zarurligini hisobga olish maqsadga muvofiq ko'rinadi.

Interfaol darsni o'tkazish algoritmi:

✓ 1. Darsga tayyorgarlik

Mashg'ulotchi (kurator, o'qituvchi) mavzuni, vaziyatni tanlaydi, ta'riflarni belgilaydi (barcha atamalar, tushunchalar va boshqalar barcha o'quvchilar tomonidan bir xil tushunilishi kerak), ushbu mavzu bilan ishlash uchun samarali bo'lishi mumkin bo'lgan interfaol darsning o'ziga xos shaklini tanlaydi.

Interfaol darsni ishlab chiqishda quyidagi fikrlarga alohida e'tibor berishni tavsiya etamiz:

1) Dars ishtirokchilari, mavzu tanlash:

ishtirokchilarning yoshi, ularning qiziqishlari, kelajakdagi mutaxassisligi.

dars uchun vaqt doirasi.

ushbu o'quvchilar guruhida avval ushbu mavzu bo'yicha darslar bo'lganmi.

guruhning faoliyatga qiziqishi.

2) Kerakli shartlar ro'yxati:

Darsning maqsadi aniq belgilanishi kerak.

tarqatma materiallar tayyorlandi.

texnik jihozlar bilan ta'minlangan.

ishtirokchilari aniqlanadi.

asosiy savollar va ularning ketma-ketligi aniqlanadi.

hayotdan amaliy misollar tanladi.

3) Har bir darsni tayyorlashda nima bo'lishi kerak:

hal qilinishi kerak bo'lgan muammolarga aniqlik kiritish.

olingan bilimlarni amalga oshirish istiqbollari belgilash.

amaliy blokning ta'rifi (guruh darsda nima qiladi).

4) Tarqatma materiallar:

dars dasturi.

tarqatma materiallar talaba auditoriyasiga moslashtirilishi kerak
("Tomoshabinlar uchun yozing!").

material tuzilishi kerak.

grafiklar, rasmlar, diagrammalar, belgilardan foydalanish.

✓ 2. Kirish:

Darsning mavzusi va maqsadi haqida xabar.

- ishtirokchilar taklif qilingan vaziyat, ular ustida ishlashlari kerak bo'lgan muammo, shuningdek, erishishlari kerak bo'lgan maqsad bilan tanishadilar;

- o'qituvchi ishtirokchilarga doiraviy shartlar, guruhdagi ish qoidalari haqida ma'lumot beradi, ishtirokchilar darsda harakat qilishlari mumkin bo'lgan chegaralar haqida aniq ko'rsatmalar beradi;

- agar kerak bo'lsa, ishtirokchilarni tanishtirish kerak (agar dars guruhlararo, fanlararo bo'lsa);

- atamalar, tushunchalar va hokazolarni aniq semantik tushunishga erishish. Buning uchun savol-javoblar yordamida o'rganilayotgan mavzuning kontseptual apparati, ishchi ta'riflarini aniqlashtirish kerak. Kontseptual apparatning muntazam takomillashtirilishi o'quvchilarning munosabatini, faqat yaxshi tushunilgan atamalar bilan ishlash, tushunarsiz so'zlarni ishlatmaslik va ma'lumotnoma adabiyotlaridan muntazam foydalanish odatini shakllantiradi.

Guruhda ishlashning namunaviy qoidalari:

faol bo'lish.

ishtirokchilarning fikrini hurmat qiling.

mehribon bo'ling.

punktual va mas'uliyatli bo'ling.
xalaqit bermang.
o'zaro munosabatlarga ochiq bo'ling.
qiziqtirmoq.
haqiqatni topishga intiladi.
qoidalarga rioya qilish.
ijodkorlik.
guruh qoidalariga rioya qiling.

✓ 3. Asosiy qism:

Asosiy qismning xususiyatlari interfaol darsning tanlangan shakli bilan belgilanadi va quyidagilarni o'z ichiga oladi:

3.1. Ishtirokchilarning pozitsiyalarini aniqlashtirish;

3.2. Auditoriyani segmentlash va segmentlar o'rtasidagi aloqani tashkil etish. (Bu guruhlarining har birining pozitsiyalarining umumiylikiga ko'ra maqsadli guruhlarini shakllantirishni anglatadi. Turli ishtirokchilarning o'xshash fikrlari ma'lum bir pozitsiya atrofida birlashtiriladi, umumiy yo'nalishlarni shakllantirish. dars mavzusi doirasida savollar ishlab chiqish va tinglovchilardan turli pozitsiyalarga ega bo'lgan guruhlar to'plami yaratiladi. Keyin - segmentlar o'rtasidagi aloqani tashkil etish. Bu bosqich, ayniqsa, dars yetarlicha katta auditoriya bilan o'tkazilsa samarali bo'ladi: bu holda, segmentatsiya - aloqaning intensivligi va samaradorligini oshirish vositasi);

3.3. Interaktiv joylashishni aniqlash interaktiv joylashishni aniqlashning to'rt bosqichini o'z ichiga oladi: 1) auditoriya pozitsiyalari to'plamini aniqlash, 2) ushbu pozitsiyalar uchun umumiy tarkibni tushunish, 3) ushbu tarkibni qayta ko'rib chiqish va uni yangi ma'no bilan to'ldirish, 4) pozitsiyalarning yangi to'plamini shakllantirish. yangi ma'noda)

✓ 4. Xulosa (mulohaza)

Mulohaza ishtirokchilarning hissiy jihatiga diqqatni jamlashdan, ishtirokchilarning dars davomida boshdan kechirgan his-tuyg'ularidan boshlanadi. Darsni refleksiv tahlil qilishning ikkinchi bosqichi baholashdir (ishtirokchilarning qo'llaniladigan usullarning mazmuniga bo'lgan munosabati, tanlangan mavzuning dolzarbligi va boshqalar). Mulohaza o'qituvchi chiqaradigan umumiy xulosalar bilan yakunlanadi.

Fikrlash uchun savollarning namunaviy ro'yxati:

Nima sizda eng katta taassurot qoldirdi?

Dars davomida vazifani bajarishga nima yordam berdi va sizga nima xalaqit berdi?

Dars davomida sizni hayratda qoldirgan narsa bormi?

Qaror qabul qilish jarayonida sizga nima yordam berdi?

O'z harakatlarini amalga oshirishda guruh a'zolarining fikrlari inobatga olinganmi?

O'z harakatlaringizni va guruhning harakatlarini qanday baholaysiz?

Agar siz ushbu o'yinni yana o'ynasangiz, xatti-harakatlaringizda nimani o'zgartirgan bo'lardingiz?

Interfaol ta'lim bir vaqtning o'zida bir nechta muammolarni hal qilish imkonini beradi, ularning asosiysi muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishdir. Ushbu trening o'quvchilar o'rtasida hissiy aloqalarni o'rnatishga yordam beradi, tarbiyaviy vazifani beradi, chunki u sizni jamoada ishlashga, o'rtoqlaringizning fikrlarini tinglashga o'rgatadi, yuqori motivatsiya, bilim kuchi, ijodkorlik va tasavvurni, xushmuomalalikni, faol hayotni ta'minlaydi. pozitsiyasi, individuallik qadriyati, so'z erkinligi, faollikka urg'u, o'zaro hurmat va demokratiya. O'quv jarayonida interfaol shakllardan foydalanish, amaliyot shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning asabiy yukini engillashtiradi, ularning faoliyat shakllarini o'zgartirishga, diqqatni dars mavzusining asosiy masalalariga aylantirishga imkon beradi.

Xulosa qilib aytganda, barcha qiyinchiliklarga qaramay, interfaol ta'lim asta-sekin umumiy ta'lim amaliyotida ham, kasb-hunar ta'limida ham tobora ko'proq

qo'llab-quvvatlanmoqda, chunki u o'quv jarayonini yanada rag'batlantiruvchi, samarali, hissiy jihatdan boy, shaxsiyatni rivojlantiruvchi va shuning uchun yaxshiroq qiladi. Interfaol ta'limning ta'siri, kasbiy va ta'lim muammolarini hal qilishdan tashqari, o'quvchilarda so'zlashuv va vizualizatsiya ko'nikmalarini, tinglash, savollar berish va javob berish, yuzaga keladigan muammolarni hal qilish, shaxslararo nizolarni tartibga solish, ularning komplekslarini yengish va boshqalarni rivojlantirish qobiliyatini rivojlantiradi.

ADABIYOTLAR

1. Бадмаев Б. Ц. Методика преподавания психологии: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 304 с.
2. Большой психологический словарь / Сост. и общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 672 с.
3. Гейхман Л. К. Обучение общению во взаимодействии: интерактивный подход // Образование и наука. – 2002. – № 3. – С. 135–146.
4. Интерактивные формы в обучении менеджеров: Материалы семинара для преподавателей Президентской программы подготовки управленческих кадров. – М., 2000.
5. Кларин М. В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта // Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 12–18.
6. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Педагогический словарь: Для студ., высш. и сред. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2003. – 176 с.